

**У ПОШУКАХ ПОВНОТИ ДІАЛЕКТНОГО СЛОВНИКА:
ІЛЮСТРАЦІЯ**

doi: 10.12958/2227-2631-2021-1-43-27-37

Людмила Рябець,

*кандидат філологічних наук, старший
науковий співробітник відділу діалектології
Інституту української мови НАН України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4829-715X>*

Сучасна українська діалектна лексикографія репрезентована різними за поставленими завданнями, типом, наповненням і обсягом словниками. Окрім власне лексиконів у їх класичному варіанті, виконаних на наукових засадах, маємо сьогодні низку словників чи глосаріїв, укладених за новими принципами.

Більшість так званих коротких діалектних словників хибують на використання невеликих синтагм у якості ілюстрацій або ж узагалі на їх відсутність; новітні ж лексикографічні праці укладені переважно на основі розлогих наративів, записів спонтанного діалектного мовлення, а не лише за картотеками, що записані за спеціальними програмами.

У дослідженні проаналізовано один із параметрів словникової статті діалектного лексикону тлумачного типу – ілюстрацію, зокрема добір ілюстративного матеріалу і його подання в словнику, що відтворює функціонування слова, типові зв'язки в контексті, формальні зміни в поточному мовленні, сталих зворотах, фразеологізмах, фольклорних текстах. Зроблено спробу простежити динаміку змін у підходах до укладання діалектних словників у період кінця ХХ – початку ХХІ ст. Якщо в словниках середини минулого століття ілюстративний матеріал записано і подано «по змозі», то укладачі новітніх лексиконів намагаються представити діалектний матеріал системно й максимально повно. Зокрема схарактеризовано принципи подання ілюстрацій у таких словниках: «Словник діалектної лексики Середнього і Східного Полісся» та «Словник поліських говорів» П. Лисенка, «Гуцульські говірки. Короткий словник», «Гуцульські світи. Лексикон» Н. Хобзей, Т. Ястремської, О. Сімович, Г. Дидик-Меуш, «Словник середньонадніпрянських говірок» Г. Мартинової і Т. Щербини, «Матеріали до словника говірок Закарпатської області» М. Грицака, «Мовний портрет села Тюдів» М. Голянич та ін.

Аналіз ілюстративного матеріалу, поданого в діалектних словниках, дав змогу виокремити проблеми, що постають перед укладачами таких лексиконів. Дотримання засадничого принципу сучасної української діалектології – системності в описі мовних одиниць і явищ, активний розвиток текстографії дали поштовх діалектологам-лексикографам до створення новітніх лексиконів на нових засадах.

Ключові слова: диференційний словник, діалектний словник, діалектний текст, ілюстрація, українська діалектна лексикографія.

Modern Ukrainian dialectal lexicography is presented by different dictionaries. Except the actually lexicons in their classic variant, executed on scientific principles, have a row of dictionaries or glossaries celled after new principles today.

Most short dialect dictionaries used small phrases as illustrations; the latest dialectal lexicons are compiled mainly on the basis of extensive narratives, records of spontaneous dialectal speech, and not only on the basis of card indexes recorded according to special programs.

The study analyzes one of the parameters of the dictionary article of the dialect lexicon of explanatory type – illustration, in particular the selection of illustrative material and its presentation in the dictionary, reproducing the functioning of the word, typical connections in context, formal changes in current speech, constant inflections, phraseology, folklore texts.

The analysis of the illustrative material presented in dialect dictionaries made it possible to single out the problems faced by the compilers of such lexicons. Adherence to the basic principle of modern Ukrainian dialectology – systematization in the description of language, the active development of textography gave impetus to dialectologists-lexicographers to create new lexicons on new principles.

Key words: dialectal dictionary, dialectal text, differential dictionary, illustration, Ukrainian dialectal lexicography.

Вступ. Історія розвитку української діалектної лексикографії сягає середини ХІХ ст., коли почали з'являтися невеликі словники живого мовлення, публіковані спочатку в періодичних виданнях – газетах і журналах.

Основні засади і принципи побудови діалектного словника визначені ще в середині ХХ століття. Цим питанням було присвячено низку публікацій методологічного характеру, зокрема це статті П. Лисенка, М. Онишкевича, С. Дорошенка та А. Бурячка¹. Згодом з'явилася «Інструкція для укладання діалектних словників» Я. Закревської, У. Єдлінської, Р. Керсти (1992). Положення, викладені в цих працях, не втратили своєї наукової вартості та методологічної цінності, ними і сьогодні послуговуються укладачі діалектних словників. Лексикографічні праці, що з'явилися в середині ХХ ст., були переважно невеликі за обсягом і диференційні за своїм типом, що не давало системного уявлення про говірку чи діалект.

Основні теоретичні положення (які, до слова, базуються на викладених у названих працях засадах) про сучасний діалектний

---

¹ Докладніше див.: Рябець, Л. В. (2019). Український діалектний словник сьогодні: особливості побудови і проблеми укладання. *Українська мова*. № 1. С. 71 – 86.

словник схарактеризовано в енциклопедії «Українська мова», де визначено його головні параметри: реєстрове слово, представлене в транскрипційному записі; наявність фонетичних варіантів; граматичні та стилістичні ремарки; ілюстрація; локалізація – співвіднесення з конкретним діалектом, говіркою у мовному просторі (якщо це не словник однієї говірки) (Гриценко, 2007, с. 152 – 154).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна українська діалектна лексикографія дуже різноманітна. Це – роботи, різні за поставленими завданнями, типом, наповненням і обсягом. Окрім власне лексиконів у їх класичному варіанті, виконаних на наукових методологічних засадах, маємо низку словників або матеріалів до словників, опублікованих у наукових збірниках, різні за наповненням і формою представлення словники-індекси, що є додатками до описових діалектологічних студій (дисертацій, індивідуальних та колективних монографій тощо), глосарії, додані до хрестоматій діалектних текстів тощо.

Про здобутки української діалектографії у ХХ – на початку ХХІ ст. писали П. Гриценко (Гриценко, 2017, с. 95) І. Сабадош (Сабадош, 2003а, Сабадош, 2003b), Н. Хобзей (Хобзей, 2006), О. Бондар (Бондар, 2012), Л. Рябець (Рябець, 2018; Рябець, 2019) та ін.

Мета нашої розвідки – проаналізувати один з параметрів словникової статті діалектного лексикону тлумачного типу і простежити динаміку змін у підходах до укладання таких словників.

Методи дослідження. У статті використано загальнонаукові методи аналізу та порівняння; як основний застосовано описовий метод лінгвістичного дослідження матеріалу, представленого в діалектних лексиконах.

Виклад основного змісту. Ілюстративний матеріал у словнику тлумачного типу репрезентує функціонування в мові пояснюваного слова чи фразеологізму за допомогою цитат із різних джерел чи записів усного мовлення (якщо йдеться про діалектний словник).

Академічний «Словник української мови» пояснює слово ілюстрація так:

ІЛЮСТРА́ЦІЯ, і, жін.

1. Те саме, що *ілюстрування*. Для ілюстрації обласних слів з народної техніки, ремесел, об'єктів матеріальної культури... потрібні хоча б схематичні рисунки, довідки етнографічного характеру та ін. (Нариси з діалектології української мови, 1955, 190).

2. Зображення в книжці або журналі, що пояснює, відтворює зміст тексту; малюнок. Я тепер лагоджу до цензури томик... моїх оповідань... Хочу, щоб видання було європейське, з гарними ілюстраціями (Михайло Коцюбинський, III, 1956, 198); Тарас тої зими закінчив свою картину «Катерина», робив ілюстрації до книжок (Оксана Іваненко, Тарасові шляхи, 1954, 177).

3. *перен*. Приклад, який наочно пояснює, розкриває, потверджує що-небудь. Говорив [професор]... цікаво, жваво про готичний стиль і будову, пояснюючи свої виклади тут і там цікавими ілюстраціями (Ольга Кобилянська, III, 1956, 319); Що ж до подій у самій Голландії, то кращої ілюстрації, ніж недавні криваві події [1946 р.] на вулицях Амстердама, бути не може (Юрій Смолич, Після війни, 1947, 70); Масова вакцинація проти поліомієліту.. може бути ілюстрацією досягнень сучасної науки і впровадження їх в практику (Наука і життя, 1, 1962, 48).

4. Музичне зображення якої-небудь теми, ідеї тощо; музичний супровід до них. Змінювалася [у звуковому кіно] функція музики, яка з простої ілюстрації до німого фільму перетворювалася на органічний компонент його образної структури (Українське радянське кіномистецтво, II, 1959, 12) (СУМ, т. 4, 1973, с. 17).

Зрозуміло, що нас цікавить третє, переносне, значення слова *ілюстрація*, що важливе як одне з основних понять з-поміж параметрів словникової статті тлумачного лексикону. Функції ілюстративного матеріалу в академічному «Словнику української мови», зазначає Л. Паламарчук, не вичерпуються одним лише підтвердженням існування введеного до реєстру слова в мові. Цитати-ілюстрації доповнюють семантичну характеристику слова, показують специфіку його вживання і сферу стилістичного функціонування, особливості сполучуваності слова та його зв'язків з іншими словами (Сучасна українська літературна мова, 1973, с. 322). Цитати мають «паспорт», щоб кожен зацікавлений у разі потреби міг звернутися до першоджерела й переглянути ширший контекст витлумачуваного слова.

Розглянемо використання ілюстративного матеріалу в діалектних лексиконах на прикладі діалектних словників різних типів.

В історії української діалектної лексикографії ХХ ст. одним із перших словників, у яких порівняно широко представлена лексика двох говіркових масивів – середньополіських і східнополіських говірок українського мовного ареалу – була праця Панаса Силовича Лисенка «Словник поліських говорів» (СПГ). Зауважимо, що першою його спробою був «Словник діалектної лексики Середнього і Східного Полісся» (СССП). Сам автор кваліфікував обидва словники як регіональні тлумачні диференційного типу. Ілюстрації в цих словниках є далеко не в усіх словникових статтях. У передмові до другого словника П. Лисенко зазначає: «Для підтвердження існування слова в досліджених говірках, для повнішого розкриття його семантики до слів реєстру по змозі дається ілюстративний матеріал – окремі речення, записані з уст народу фонетичною транскрипцією, прийнятою для Діалектологічного атласу української мови» (СПГ, 1974, с. 10). Звернімо увагу – ілюстративний матеріал дано «по змозі», а не за якимось певним критерієм. Зрозуміло, що в ті роки на практиці важко було зафіксувати навіть розлоге речення, оскільки записували матеріал за питальником у форматі «Запитання – Відповідь» без будь-яких технічних засобів

(магнітофонів, диктофонів тощо), як кажуть діалектологи-польовики – «на вухо». Тож відсоток проілюстрованих лексем у названих словниках невеликий. Якщо порівняти ці два видання, то відзначимо, що в другому виданні реєстр суттєво більший, а додані слова переважно мають ілюстрації, і подані вони вже у транскрипційному записі.

Хибують на відсутність ілюстративного матеріалу тематичні діалектні словники, наприклад, у «Словнику весільної лексики українських східнословобожанських говірок (Луганська область) І. Магрицької (Магрицька), «Словнику назв одягу та взуття середньополіських і суміжних говірок» Г. Гримашевич (Гримашевич) прикладів-ілюстрацій немає. У «Словнику назв одягу та взуття у східноподільських говірках» Г. Березовської (Березовська) ілюстрації подано непослідовно, і таке їх використання авторка не пояснює в передмові.

Відсутність ілюстрацій спостерігаємо в низці інших словників (зокрема в так званих коротких), наприклад, «Короткий словник говірок Рівненщини» О. Євтушка виконаний, як говорить у передмові автор, у дещо спрощеному варіанті: «Немає у словнику фрагментів-ілюстрацій, вилучених із зв'язного мовлення людей» (Євтушок, с. 39).

У лексиконі «Гуцульські говірки. Короткий словник» (ГГ) цитати-ілюстрації наведено лише при окремих реєстрових словах; їх подано у фонетичній транскрипції або в оригінальному записі друкованого джерела. У цьому словнику використано не лише записи живого мовлення, а й друковані джерела з цих теренів. Однак формат словника – короткий – обмежив подання матеріалу.

Новітня праця «Гуцульські світи. Лексикон» Н. Хобзей, Т. Ястремської, О. Сімович, Г. Дидик-Меуш подає лексику гуцульських говірок ХІХ – ХХІ ст. на широкому інформаційно-національному тлі. Джерелами стали етнографічні матеріали, матеріали Картотеки словника гуцульських говірок, власні експедиційні записи авторок і попереднє видання. Формат цього словника автори замислили так, щоб хоч частково показати гуцульський світ початку ХХ ст., який переважно залишається поза увагою лексикографа. Тут подано не «скупі» цитати, а цитати-речення, мінітексти, які уможливають побачити інший аспект, виявити ширший контекст гуцульського слова. Ця праця демонструє, як спеціально дібрані тексти для ілюстрації в діалектному словнику перетворюються в гіпертекст, який веде читача від одного реєстрового слова до іншого. Це словник, що не вириває реалії чи поняття з культурного контексту, а репрезентує їх у межах цілісної картини світу.

Текст важливий не лише для формулювання значення маловідомих загалу слів, зафіксованих у потоці діалектного мовлення, а й для з'ясування відмінностей у значеннях загальноновживаних слів. Саме записи текстів часто сприяють виявленню нових значень чи додаткових компонентів відтінків значень.

У названому словнику лексема *пругатар* зафіксована із загальновідомим значенням – орач, плугатар (ГС, с. 472). У короткому словнику «Гуцульські говірки» цього слова немає, бо у словниках диференційного типу слова, які мають те ж саме значення, що і в українській літературній мові, не подають. У словниковій статті є коментар В. Шухевича:

До ораня стає все двоє людей; одно, звичайно челядина, веде за поводи коня чи воли, а тазда, «пругатár», держить «чепіги» плуга у руках; терен убічний, там рачкує за плугом єще й хлопець, що відвертає підтягу кицьку, бо вона хоче назад повалити ся туди, з відки її підтяв пліуг, морозом у гору [коментар В. Шухевича] (Шухевич II: 165) (ГС, с. 472).

Пересічний читач, не носій діалекту знайде в цьому тексті ще кілька лексем, що потребують тлумачення, наприклад, *кицька*, *мороз* тощо. До того ж, це той пласт лексики, актуальність і затребуваність якого поступово відходить на периферію функціонування в мовленні. У словниковій статті *Кицька*, а саме в її ілюстративній частині, знаходимо пояснення обох лексем:

КИЦКА кусень землі, піднятий плугом; дернина: *Під час ораня перевертає полиця землю «морозом» – травою, у спід, а глиною на верх; земля так перевернена називається «кіцька» [коментар В. Шухевича] (Шухевич II: 165); Обложіла гріб кицьками (Розтоки К); Їчєра нам віорали, то йдємо біти кіцькї на новині (Ворохта, 1979).*

На воротах своїх осидкію вітают Юрія кицьками земні, закитиченими зеленими галузками. Кладут їх на стоўпи воріт від граждий и загородий (ГК 1935: 66) (ГС, с. 318).

Такий «похід» іншими словниковими статтями в межах одного лексикону ще раз підтверджує тезу про те, що «зادля забезпечення високого рівня відповідності словника, насамперед тлумачного, своєму часу необхідна повнота і точність відтворення лексикону епохи, урахування його функціональної і стильової диференціації, актуальної для цього етапу розвитку мови. Точність відтворення передбачає повноту реєстру словника, і цей параметр залишається провідним у характерології лексикографічного твору. Саме повнота відтворення актуальної для відповідної епохи лексики зумовлює аксіологію словника як цінного й потрібного чи надлишкового й зайвого серед словників. Адже словник як закрита інформаційна система (після опублікування не можна змінити, доповнити) може забезпечувати чи не забезпечувати користувачів пошукуваними елементами інформації...» (Гриценко, 2011, с. 239). Варто зауважити, що не менш важливим параметром словникової статті і діалектного лексикону, і тлумачного словника літературної мови, є ілюстрація.

У «Словнику середньонаддніпряньських говірок» Г. Мартинової і Т. Щербини теж використано контекст-ілюстрації. Джерелом словника стали записи за питальником (удосконаленою програмою

Й. Дзєндзелівського) та опублікована текстотека. Специфіка цього лексикону полягає в укладанні реєстру за питальником та зв'язними текстами, що є графічним відображенням фонозаписів із електронної фонотеки середньонадніпряньських говорів. Тексти допомогли виявити локалізми і регіоналізми у спонтанному мовленні в різних фонетичних, граматичних і словотвірних варіантах, а також поглибити розкриття семантики реєстрових слів через ілюстрування мікротекстами. У кінці книги вміщено кольорові ілюстрації, що унаочнюють і доповнюють тлумачення до окремих словникових статей. Така методика ілюстрування в словниках діалектного мовлення відома в польській діалектній лексикографії (ССГ, 2020).

На особливу увагу сьогодні заслуговують словники однієї говірки, укладачі яких усе більше відходять від суворих принципів диференційності та непереобтяження ілюстративним матеріалом.

Так, праця «Мовний портрет села Тюдів» М. Голянич має структуру словника однієї говірки. Говірка села Тюдів Косівського району Івано-Франківської області не потрапила до мереж відомих лінгвістичних атласів, не була представлена в жодному з діалектних словників чи монографічних описів, тому цей словник суттєво удокладнює вже відомі свідчення про гуцульський діалект. Для авторки ця говірка є рідною, тому тут відтворено мовлення її батьків, близьких і далеких родичів, односельців кількох поколінь. Формат цього словника дозволив використати текстові ілюстрації різного обсягу, подати розлогі наративи, широко презентувати фразеологію. Завдяки цьому авторці вдалося зафіксувати й відобразити різноманітні деталі щоденного життя тюдівської спільноти та неповторну локальну культуру гуцульського краю. Цікаво, що в додатках уміщено світлини різних років, підписані розлогими транскрибованими текстами. Наведемо приклад словникової статті:

ЗБИВА́ТИ ДОКУ́ПИ ЧЕС (РОКІ, ЖИТЄ ТА ІН.) – аналізувати прожите життя, виділяючи окремі яскраві моменти, події; міркувати над тим, скільки часу пройшло від того чи того періоду: *Отак збивайиш докўпи ч'ес / розгадуїиш / шо було / їк ти буў малиї / а потому пишюў до шкóли / нагадуїиш соб'ї / їек уперет с'в'їткувализе с'в'ета / їек ти ч'їкаў / шóби С'в'їтїї Николаї ни забуў приїти / а потому парубóцтво / воїна / то т'їшк'ї рокї були; Ви се питаїите / кїл'ко м'їн'ї рокиў / а їа мїл'у ў рахўнку / лишєн' знаїу / шо ўмерати ўже ни ўстит / їа з деўїитсот óсмого / то кїл'ко м'їн'ї? / праўда / шо богáто? / так'ї велик'ї рокї збивати докўпи т'єшко; Івáнку / їк зач'еласе воїна / м'їн'ї було штири роки / то ану збивайте докўпи рокї і скаж'їт / к'їл'ко м'їн'ї зáрас; Збивайу докўпи рокї / а ўни дóбре се ни збиваїут / се вид:авáла їа ў сóрок деўїетому / а дон'ку мáла ў рик / то к'їл'ко їїї було ў с'їмдис'ет' трéтому / їк у неїї було вес'їл'е? / ге? / ану збивайте докўпи цис'ї рокї / шо їа сказáла / ану / шó там вихóди?; Слабуїу / вилéжуїусе / таї їе колї збивати докўпи жит'е / ш'ї бих пожіла / áле їїк ус'ó фáїно пороскладáїу*

/ то се ўспоко́йуу і каў соб'і / моі / та тво́йі верстач'кі і до цэго ни дот'іглі / а тоб'і шо се ни ўдайэ / іка нидогóда? (Голянич, с. 574 – 575).

Новітнім є словник «Мокряни. Говірка маминого села» Г. Дидик-Меуш. Цей лексикон кваліфікуємо як словник однієї говірки. Укладений він за диференційним принципом. На відміну від традиційного діалектного словника, де матеріал подано в транскрипційному записі, тут вимову відтворено за допомогою орфографії:

Сьвьитій 1. святий, пов'язаний із Богом та релігією (Дидик-Меуш, с. 241).

Ілюстративний матеріал у словнику різний за обсягом: до більшості статей прикладів не подано, в інших – від цілої сторінки записаного зв'язного тексту, як, наприклад, до статті «**ка́читко**» (Дидик-Меуш, с. 120), до невеликого окремого речення.

Зауважимо, що вперше в друкованому словнику використано QR-коди, завдяки яким читачі зможуть прослухати найцікавіші тексти-ілюстрації і почути, як звучить говірка, почути колядки, що побутували саме в цьому селі.

Досвід роботи у відділі діалектології Інституту української мови НАН України над підготовкою до друку «Матеріалів до словника говірок Закарпатської області» М. Грицака (Грицак), перший том якого вмістив лише літери А – Б, показав, що виконання методологічних засад укладання діалектного словника не дозволяє донести до читача все багатство зібраного в архівній картотеці автора матеріалу. На перших етапах роботи з картотекою укладачі добирали не більше п'яти синтагм для ілюстрування витлумачуваної лексеми. Однак опрацювання картотеки наступних літер показало, що є багато матеріалу, який пояснює не лише ілюстроване реєстрове слово, але й дає інформацію про інші лексеми, часто описує процеси, явища, певні дії тощо. Було прийнято рішення про максимальне залучення таких наративів та фольклорних записів (фрагментів коломийок, приповідок, скоромовок та ін.). Основна мета – не збіднити зібраний свого часу М. Грицаком матеріал. Навіть у першому томі можна знайти цілі мікротексти-ілюстрації, наприклад:

БÉРДО (бéрго). 1. тк. Деталь ткацького верстата. *Котрэ бéрдо до сукна́ – тотó одеж'інка с'а називáйе, а котрэ до полотна́, тотó полотн'ánка, тотó двана́ц':ітка. Їе калинкóве бéрдо, трос'т'анé, стел'анé, одежанé, сукн'анé, полот'н'анé, чіновате. Котрэ з трóсте, та тростовé бéрдо, йе такі, шо лиш из дéрева, одежеві, трос'т'ánочка така, така дóбра. Зел'ізне бéрдо – тотó стел'ánка с'а зве. У бéрд'і йе трóсти. Дратва́ – тотó, шо с'а засóту́йе бігарі́, шо дéржит трóсти. Бéрдо ма́йе чотіри óберва, між йакі запл'іта́йут трóсти. Цвист – шпáра між^м трóстами. Рс...» (Грицак, 1, с. 162 – 163);*

ВÁТАГ (вáтах, вайта́г, вáтаж, вáташ). 1. Старший вівчар на полонині. *Хтос' мусит вáтагом бу́ти, а хтос' віўчарéм. Даўно́ вáтага божі́ли, абі́ одна́кий му брат тай сват, шо одна́ко бу́де відава́ти.*

По мірі ватаг мусит гіл'-гóлий обийті́ три ра́зи тоті́ віўці́ та об:рі́скати тоў водóў, шо по до́йен'у віўчар'і ўмі́йут ру́ки дово́роха. Ватаг му́ст уста́ти ча́сом, або піўчасом наўпéред^m та покoрн'áти дрúгих и ма́йе ўз'мі́ти трóмбету та затрóмбі́áти. Ватаг ни хóдит из віўці́'áми, лиши у колі́бі сиді́т та пр'áче сир. Рс. (Картотека).

Такі тексти стосуються більшою мірою характеристики народних ремесел, господарських робіт, обрядів тощо, і записані переважно в рідній говірці М. Грицака – селі Росішка.

Варто сказати про ще один аспект ілюстрування семантики реєстрового слова в діалектному лексиконі. Н. Хобзей зазначала, що «діалектні словники зазвичай подають значення слова, зрідка ілюстрацію, здебільшого невелику й для самого значення малоінформативну. Іноді мета, – пише дослідниця, – з якою автор розмістив цитату в словниковій статті, залишається читачеві невідомою. Таке спостерігаємо в більшості лексикографічних праць» (Хобзей, 2015, с. 432). Дослідниця наводить приклади з «Наддністрянського регіонального словника» Г. Шила: *лоші́тко* 'лоші́тко': *Лош'і́тко загубило́с'і, ней* 'хай, нехай': *Ней спит!* та ін. Такі приклади можна знайти практично в усіх ілюстрованих словниках.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, зважаючи на схарактеризовані словники, очевидним є відхід укладачів діалектних словників від проторованого шляху – виписувати на картки, записувати лише за програмою-питальником, робити вибірку цитат-фрагментів чи окремих синтагм. Технічний прогрес і активний розвиток діалектної текстології дали поштовх і діалектологам для створення новітніх лексиконів на нових засадах, які представлятимуть лексику говірки чи діалекту системно.

Ще на XII Республіканській діалектологічній нараді в 1965 році М. Толстой у доповіді «Какой тип диалектного словаря нам нужен?» говорив про те, що диференційні діалектні словники не дають системної інформації про лексико-семантичний рівень окремого діалекту чи говірки. Надання переваги диференційним словникам, де представлена лише лексика, відмінна від літературної мови, не задовільняє потреб дослідників навіть на суто інвентарному рівні, створюючи реєстр мовних одиниць і фіксуючи при цьому факт функціонування чи, навпаки, відсутності конкретної лексеми в говірці (Толстой, 1965, с. 37 – 39).

Сучасні словники засвідчують активний пошук лінгвістами найоптимальніших прийомів і методів створення нових діалектних лексиконів з використанням ширших джерельних баз та системним представленням нового матеріалу. Перспективним видається аналіз і перегляд засадничих принципів укладання діалектних словників.

Література

- Бондар, О. І. (2012). Розвиток українського діалектного словникарства на поч. ХХІ ст. *Українська і слов'янська тлумачна та перекладна лексикографія: Леонідові Сидоровичу Паламарчукові*. С. 171 – 176.
- Гриценко, П. Ю. (2007). Діалектний словник. *Українська мова: енциклопедія* (С. 152 – 154). К. : Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана.
- Гриценко, П. Ю. (2011). «Слово поза словником»: реєстр словника як проблема сучасної тлумачної лексикографії. *Українська лексикографія в загальнослов'янському контексті: теорія, практика, типологія. Ларисі Григорівні Скрипник*. С. 238 – 249.
- Гриценко, П. Ю. (2017). Українська діалектологія другої половини ХХ століття: ідеї та результати. *Мова у просторі: від картографування до ареалогії*. С. 88 – 95.
- Рябець, Л. В. (2018). Идеографічний словник як форма представлення діалектного матеріалу. *Gwary Dziś*. № 10. S. 135 – 144.
- Рябець, Л. В. (2019). Український діалектний словник сьогодні: особливості побудови і проблеми укладання. *Українська мова*. № 1. С. 71 – 86.
- Сабадош, І. (2003). Зведений тематичний словник як вид лексикографічної праці. *Волинь – Житомирщина : іст.-філол. зб. з регіональних проблем*. Вип. 10. С. 195 – 205.
- Сабадош, І. (2003). Українська діалектна лексикографія післявоєнного періоду. *Język ukraiński: współczesność historia*. Lublin. S. 93 – 106.
- Сучасна українська літературна мова*. Лексика і фразеологія. (1973). К. : Наук. думка, 440 с.
- Толстой, Н. И. (1965). Какой тип диалектного словаря нам нужен? *XII Республіканська діалектологічна нарада*. Тези доповідей. К. С. 37 – 39.
- Хобзей, Н. (2006). Сучасне українське діалектне словництво. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. № 15. С. 818 – 826.
- Хобзей, Н. В. (2015). Текст і словник: площини перетину. *Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій*. С. 432 – 439.

Джерела

- Березовська – Березовська, Г. (2010). *Словник назв одягу та взуття у східноpodільських говірках*. Умань : Уманське комунальне видавничо-поліграфічне підприємство, 348 с.
- ГГ – *Гуцульські говірки: короткий словник*. (1997) / відп. ред. Я. Закревська. Львів, 232 с.
- Голянич – Голянич, М. (2018). *Мовний портрет села Тюдів у 2-х т.* Т. І. А – М. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1000 с.
- Гримашевич – Гримашевич, Г. І. (2002). *Словник назв одягу та взуття середньоподільських і суміжних говірок*. Житомир, 184 с.

- Грицак – Грицак, М. А. (2017). *Матеріали до словника говірок Закарпатської області*. Вип. 1 (А – Б). К. : КММ, 380 с.
- ГС – Хобзей, Н., Ястремська, Т., Сімович, О. & Дидик-Меуш, Г. (2013). *Буцувальські світи*. Лексикон. Львів, 668 с.
- Дидик-Меуш – Дидик-Меуш, Г. (2021). *Мокряни. Говірка маминого села*. Словник. Львів, 288 с.
- Євтушок – Євтушок, О. М. (1997). *Короткий словник говірок Рівненщини*. Рівне. С. 38 – 178.
- Картотека – *Картотека матеріалів до словника говірок Закарпатської області, що зберігається у відділі діалектології Інституту української мови НАН України*.
- Магрицька – Магрицька, І. (2003). *Словник весільної лексики українських східнословобжанських говірок (Луганська область)*. Луганськ : Знання, 172 с.
- СПГ – Лисенко, П. С. (1974). *Словник поліських говорів*. К., 260 с.
- ССГ – Мартинова, Г. І. & Щербина, Т. В. (2020). *Словник середньонадніпрянських говірок*. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 492 с.
- СССП – Лисенко, П. С. (1961). *Словник діалектної лексики Середнього і Східного Полісся*. К., 72 с.
- СУМ – *Словник української мови (1970 – 1980) (Т. 1 – 11)*. К. : Наук. думка.

Стаття надійшла до редакції 18.11.2021 р.

Прийнято до друку 19.11.2021 р.

Рецензент – д. філол. наук, проф. Глуховцева К. Д.